

Produkce osiv naráží na překážky

Produkce certifikovaného osiva v ČR se stává u některých polních druhů problémem. Z jarních obilovin chybí oves setý a nahý. Nedostatek osiva se projevuje také u některých druhů trav a jetelovin. Podstatná část osiva zelenin se musí dovážet. Sadby brambor bude zřejmě dostatek, ale za vyšší cenu. Ani u osiv luskovin není situace růžová.

Ing. Jan Prášil,
prezident ČMŠSA.

V rozhovoru pro Zemědělský týdeník to uvedli členové představenstva Českomoravské šlechtitelské a semenářské asociace (ČMŠSA): prezident asociace Ing. Jan Prášil, místopředsedové představenstva Ing. Antonín Doleček a Dr. Ing. Ivo Sedláček, dále členové představenstva Ing. Milan Děd, Ing. Vladislav Klička a Ing. Ladislav Kulas. V odpovědích zároveň poukážou na okolnosti, které negativně ovlivňují obor semenářství. Podle nich upadá zájem o produkci osiva ze strany domácích pěstitelů, neboť na kvalitě osiva se projevuje zákaz používání insekticidních přípravků i chybějící účinný desikant nutný k rychlé a bezztrátové sklizni.

Rovněž agrotechnika a sklizeň je pro množitele osiv náročnější, příliš je nemotivuje ani nízká podpora ze strany státu. Semenářství zasáhla též světová globalizace, takže některé druhy osiv se již v ČR neprodukuje a výhradně se dovážejí. K omezení produkce osiv přispívá i evropský důraz na ekologii. V rozhovoru se ale věnují i dalším aktuálním problémům z oblasti semenářství.

• Bude pro letošní jarní sezónu dostatek všech osiv polních plodin k osetí pěstitelských ploch v ČR? Vloni totiž podle sdělení vaší asociace existovalo riziko, že pro jaro 2024 nebude všeho osiva dostatek a nebude ho zřejmě možné ani

dovést. Jaká osiva plodin budou chybět a musí se dovážet?

Ing. Doleček: Průběh počasí ve sklizňovém roce 2023 nepřál především jarním druhům jak z hlediska výnosu, tak kvality. A není to jen problém České republiky.

Největší nedostatek bude osiva ovsu setého a ovsu nahého. Některé státy včetně České republiky požádaly Evropskou komisi o uvádění do oběhu certifikovaného osiva ovsu s klíčivostí o 10 % nižší, než stanovuje norma. Dnes není možné snížit parametry certifikovaného osiva při jeho nedostatku jen na národní úrovni. Komise těmto požadavkům vyhověla, protože žádný stát EU nenabídl vhodná osiva k prodeji.

Některé zahraniční firmy již nakupují u nás i osivo jarní pšenice. U ostatních druhů osiv jarních obilovin budou odrůdové výpadky, ale když nedojde k plošným zarožkám, tak budou požadavky uspokojeny.

U osiva luskovin se v plné síle projevují zakazy používání insekticidních přípravků. Citelně chybí například osivo pelušky. V podstatě veškeré sklizené osivo je napadeno zrnokazem a musí se v procesu úpravy zaplynovat, což zvyšuje náklady na jeho výrobu. I u luskovin se objevuje poptávka ze zahraničí, proto je potřeba s objednávkami moc neotálet.

U pícnin, především u jetelovin, pokračuje nezájem pěstitelů o množení těchto druhů. Dnes se nedá v podstatě koupit tetraploidní jetel, nabídka jetele diploidního je sice zatím dostatečná, ale nejsou v Evropě zásoby. U vojtěšky došlo k propadu výroby a cena osiv kvalitních odrůd roste. Na trhu se proto objevují u nás nezkoušené odrůdy, někdy s hraniční kvalitou osiva.

Osiva pícních směsí pro zakládání

a obnovu luk a pastvin bude dostatek a zatím je i dostatečná nabídka směsí pro různé dotační programy, kde je ale u některých komponentů omezené množství.

Ing. Prášil: Podobně jako u pícnin narůstá i u zeleniny nezájem pěstitelů o výrobu osiva. Významnou část osiva zelenin proto musí, bohužel, zelenářské osivářské firmy smluvně vyrábět v zahraničí. Osiva

zelenin by mělo být pro letošní rok tedy relativně dostatek.

Některé výpadky ve výrobě osiva způsobené záplavami v Itálii a obecně nepříznivými klimatickými podmínkami v celém světě pokryjí osivářské firmy ze skladových rezerv. Reálně však budou výpadky osiva u některých odrůd cibulí, paprik a rajčat.

Je však poměrně vážný problém se zajištěním výroby osiv pro rok 2025 a u dvouletých kultur pro rok 2026. Ceny energií, hnojiv a přípravků na ochranu rostlin (POR) spolu s rizikovostí výroby osiva a omezováním registrovaných přípravků na ochranu rostlin způsobují nezájem o jeho výrobu. Nejvíce se to dotýká osiva zelenin, obecně drobných osiv, jako jsou trávy a jeteloviny, ale také kukuřice polní i cukrové.

Do některých plodin již prakticky nejsou registrované žádné herbicidy a je pak následně velký problém s čištěním osiva a jeho výtěžností. Navíc u těchto skupin plodin výrazně narůstá výrobní cena osiva, která se následně promítne do prodejních cen osiva v následujících letech. Tento trend není jen u nás v České republice, ale je celoevropský.

Budu se opakovat, ale riziko, že pro jaro 2025 nebude všeho osiva dostatek, nabývá reálných obrysů. A nebude ho zřejmě možné ani dovést. Z tohoto pohledu je

stále více aktuální zajištění domácí produkce a soběstačnosti ve výrobě osiva. V blízké budoucnosti to může být jeden z podstatných prvků zajištění potravinové bezpečnosti České republiky.

Ing. Klička: Co se týká brambor, vzhledem ke stále klesajícímu množství ploch množení se zvyšuje množství sadby z dovozu. Pokles množitelských ploch mezi roky 2010 (3425 ha) a 2022 (2421 ha) byl přes 1000 hektarů. Proto dovoz sadby pokrývá v rozmezí 7,5 až 10 tisíc tun ročně až 20 % potřeby.

Loňská neúroda brambor v důležitých bramborářských regionech severní a západní Evropy způsobila velkou poptávku po sadbě, což znamená velký nárůst cen z dovozu. Sadby bude zřejmě dostatek, ale za vysoké ceny. V tomto hraje české množení důležitou roli pro stabilitu cen sadby.

• Jaké množství osiv je potřeba pro pokrytí roční potřeby v ČR? Uveďte množství pro jednotlivé druhy polních plodin.

Ing. Kulas: Certifikovaných osiv jednotlivých druhů zemědělských plodin je potřebných poměrně hodně, ale zdaleka ne u všech druhů je stoprocentní obměna osiva. Proto z níže uvedené sto procentní potřeby osiv je ve skutečnosti potřeba výrazně menší, například u obilovin mimo kukuřice je tato potřeba asi o 30 až

Ing. Ladislav Kulas,
člen představenstva
ČMŠSA.

40 % nižší a zbytek je tvořen farmářským osivem a jiným necertifikovaným materiálem.

Stoprocentní potřeba u ozimé pšenice činí 168 tisíc tun, ozimého žita 2,4 tisíce tun, ječmene celkem 70 tisíc tun, ovsu celkem 8,5 tisíce tun, kukuřice 7,5 tisíce tun, řepky jeden tisíc tun, luskovin 10,5 tisíce tun, máku 52 tun, jetele 400 tun a vojtěšky 300 tun. Snahou všech osivařských firem je dodat zemědělcům certifikované osivo v co nejvyšší biologické a technické kvalitě, aby měli v rukou dobrý základ nové sklizně.

Ing. Klička: Pro osázení bezmála 23 tisíc hektarů produkčních ploch je potřeba kolem 60 tisíc tun sadby. Zatím je v ČR dost velká obměna a farmářská sadba je hlavně z důvodu velkého poklesu výnosu produkce při přemnožování na poměrně malé ploše. Po výpadku některých dotačních titulů požadujících použití uznané sadby očekáváme nárůst ploch osázených farmářskou sadbou.

• Některá osiva se v ČR již neprodukuje, jaká to jsou a z jakých důvodů? Která osiva se dovážejí a v jakém množství?

Ing. Kulas: Světová a evropská globalizace zasáhla i české zemědělství a zájmy některých nadnárodních šlechtitelských firem způsobily, že některé druhy osiv se již v ČR neprodukuje a výhradně se dovážejí. Důvodem tohoto stavu je, že české šlechtění a výroba, byla zahraničním kapitálem vytlačena z trhu pryč a český trh ovládly zahraniční firmy a odrůdy, které jsou k nám dováženy z nejrůznějších výrobních center po celém světě.

Nebezpečné na tomto stavu je, že jsme u některých plodin plně závislí na dovozu ze za-

Rozsah uznávacího řízení v ČR u trav a jetelovin ve sklizňových letech 2020 až 2022, předpoklad roku 2023

Rok	2020		2021		2022		2023
Plocha, osivo	Uznaná plocha (ha)	Uznané osivo (t)	Uznaná plocha (ha)	Uznané osivo (t)	Uznaná plocha (ha)	Uznané osivo (t)	Plocha, odhad (ha)
Trávy	10 121	5 436	10 049	7 685	9 266	6 106	6 500 – 7 500
Jeteloviny	12 210	3 882	13 604	4 835	12 743	5 708	12 000 – 13 000

Zdroj: ÚKZÚZ

hraničí a pokud by byl výpadek v produkci, tak se jen můžeme domnívat, jak by to s dostupností osiva pro české zemědělce dopadlo. Do ČR se dováží 100 % osiva slunečnice, 98 % osiva řepky, 90 % osiva kukuřice, 100 % osiva cukrovky, 50 % osiva sóji, 50 % osiva žita a mohl bych takto pokračovat s dalšími plodinami.

Není to moc optimistický pohled na tato čísla dovozu a vytvořenou závislost, ale nikdo ze zodpovědných osob se tímto nezabývá, a tak se tento poměr neustále překlápí na stranu dovozu a na sílící závislost na zahraničních firmách. Samozřejmě, že bychom byli schopni tuto závislost snížit, ale musely by se změnit podmínky a přístup firem, které dnes ovládají český trh s osivem zemědělských plodin.

Situace mi hodně připomíná stav v prodeji potravin a chování nadnárodních řetězců – minimum české produkce a co nejvíce dovezených výrobků tak, aby marže skončily mimo ČR a byli jsme jen poslušným »spotřebičem«.

• Na jaře se také sejí trávy a jeteloviny. Kolik činila produkce certifikovaného osiva trav a jetelovin v letech 2022, 2023 a kolik bylo množitelských ploch jetelovin a travin?

Ing. Děd: Pěstování a produkce certifikovaného osiva trav a jetelovin se stává každým rokem větším problémem. Výjimkou je pouze jetel nachový, kde plocha mírně narůstá z důvodu zájmu o export.

Je velká škoda, že se v ČR nepěstují větší plochy trav a jetelovin na semeno, protože ČR patří mezi země s velkou tradicí pěstování těchto plo-

din. Jsou zde oblasti s velmi dobrými klimatickými podmínkami pro tyto plodiny a osiva trav a jetelovin vyprodukovaných v ČR vykazují vysokou kvalitu s možností uplatnění na zahraničních trzích.

Máme zde vybudované technické zázemí na zpracování trav a jetelů (posklizňové linky) a současně se část produkce míchá do směsi na prodej pro český trh a zároveň je i stálá poptávka ze zahraničí.

Současně patří trávy a jeteloviny mezi výrazně zlepšující předplodiny. O množení trav a jetelovin je ze strany pěstitelů malý zájem, jak je patrné z tabulky. Mezi hlavní důvody nízkého zájmu množitelů patří větší náročnost na agrotechniku pěstování a větší rizika spojená s průběhem počasí, dále také náročnější sklizeň a malá, respektive žádná, podpora ze strany státu (například zařazením trav mezi cenné plodiny).

Pokud však pěstitel spolupracuje s kvalitní semenářskou firmou, která mu zajistí agronomické poradenství od zasetí po sklizeň, a také posklizňovou úpravu, může očekávat dobrou sklizeň, která mu zajistí rentabilitu pěstování, a navíc je zde jistota odbytu dané produkce.

• Z hlediska potravinové soběstačnosti by měl být obecný zájem na tom, aby Česká republika byla soběstačná v produkci osiv. Co omezuje produkci osiv v ČR ve větším měřítku? Podporuje stát semenářství a šlechtění polních plodin?

Dr. Ing. Sedláček: Produkce osiv je z principu důležitá pro potravinovou soběstačnost země, kvalitní osivo je základním předpo-

Ing. Vladislav Klička, člen představenstva ČMŠSA.

kladem zdravých a výnosných porostů. Podobně jako celé odvětví čelí také tuzemští šlechtitelé a semenáři řadě výzev, jako jsou vysoké náklady, nedostatek kvalifikované pracovní síly, masivní expanze zahraničních nadnárodních firem, která snižuje prostor pro domácí odrůdy, vyšlechtěné v místních podmínkách, kde byla kvalita těchto odrůd ověřena tuzemským registračním řízením.

Stát podporuje semenářství a šlechtění polních plodin prostřednictvím různých programů, jako jsou dotace na certifikovaná osiva vybraných druhů, ochrana duševního vlastnictví a systém certifikace kvality osiv. Pravdou však zůstává, že značná část takové podpory je nepřímo spotřebována náročnou administrativou a že finanční podpora není dlouhodobě stabilní ani předvídatelná.

Ing. Kulas: Produkci osiv v ČR, která se nejvíce dovážejí, omezuje to, že v ČR již není tuzemská konkurence a zájmy nadnárodních firem, které situaci ovládly, jsou diametrálně odlišné a nemají zájem osivo produkovat v ČR. Produkce osiva se nechala v rukou trhu a ten ukázal jasný směr, co můžeme dovézt, dovážejme a moc nepřemýšlejme, co bude dál.

Ing. Milan Děd, člen představenstva ČMŠSA.

Dr. Ing. Ivo Sedláček,
místopředseda
představenstva
ČMŠSA.

Z národních omezení vidím největší problém v personálním a technickém zabezpečení množitelských porostů, neustále rostoucí omezení ze strany rozhodovacích orgánů, omezování přípravků na ochranu rostlin a obecně evropské hledisko přechodu k ekologii. Ekologie nepřeje množení žádné plodiny, a tak s případným rozvojem tohoto zeleného směru bude objem vyrobených osiv v ČR nadále klesat.

• **Už se prokázala zvýšená potřeba osiv polních plodin v návaznosti na plnění dotačních titulů daných společnou zemědělskou politikou? O jaké druhy osiv jde a jak se množství zvýšilo?**

Ing. Děd: Po úpravě dotačních titulů společné zemědělské politiky v roce 2023 se navýšila spotřeba osiv trav a meziplodin použitých na úhory a směsi meziplodin v rámci ekoplateb.

Zavedení titulů »Zelený úhor« a »Pásky kolem vody« se projevilo na navýšení spotřeby zejména u osiv trav. Meziročně šlo o navýšení spotřeby odhadem až o 40 %. Vzhledem k tomu, že jde o víceleté porosty, lze v roce 2024 očekávat pokles zájmu o osiva pro výše zmíněné tituly.

Titul »Nektarodárny úhor« vyžaduje každoroční zásev povolených druhů. Pro míchání do směsí jsou povoleny převážně (ale ne výhradně) jednoleté druhy – dvouděložných meziplodin, luskovin, jetelovin a v omezené míře i trav.

Zavedení »Nektarodárných úhorů« s pokračováním povinnosti zásevů strniskových meziplodin se projevilo v navýšení spotřeby

osiv, zejména svazenky, hořčice, ředkve, lničky, pohanky, mastňáku, ovsu hřebíkatého, bėru a jiných, dále jetele alexandrijského, hrachu, pelušky a dalších, dusík vázajících plodin. Odhadem se mohlo jednat o meziroční navýšení spotřeby kolem 50 %. Vzhledem ke každoroční obnově zásevů lze předpokládat zvýšený zájem o tato osiva v letošním roce i v letech následujících.

• **Jak se vyvíjejí ceny osiv jednotlivých druhů zemědělských plodin? Ceny za energii klesly ... Co nyní ovlivňuje ceny osiv, u kterých plodin byl pohyb cen nejvýraznější a z jakých důvodů?**

Ing. Doleček: Základem pro stanovení cen osiv jsou ceny komodit. Ty u většiny základních druhů obilovin klesly, a tím klesají i ceny těchto osiv. Ano, část ceny elektrické energie, ta neregulovaná, klesla, ale regulovaná naopak stoupla. A jelikož většina čisticích stanic je v režimu vysokého napětí, tak jde o citelné navýšení nákladů.

Většina mořidel zaznamenala nárůst ceny asi o 5 %. Ceny pícních směsí a směsí pro dotační programy zůstávají v průměru na loňské úrovni. Jak již bylo zmíněno, roste cena osiva kvalitní vojtěšky a některých těžko množitelných druhů. Největší zdražení zaznamenalo osivo kukuřice, které se ale většinou dováží.

Bohužel, firmám a nejen semenářským, stále rostou pracovní, a také především administrativní náklady, které jsou podle mého názoru již za hranou a konečný výrobek zbytečně prodražují.

Ing. Klička: Ceny energií klesají díky obnovitelným zdrojům hlavně v letním období, brambory skladované v zimě se právě tomuto trendu vyhýbají. Pěstitelé, kteří nemálo investovali do klimatizací skladů, mají sice možnost udržet produkci při nižších ztrátách, ale za cenu neúměrně vyšších nákladů na elektrickou energii.

Největší položkou je však z hlediska produkce bramborové sadby lidská práce a o poklesu téhle složky nákladů nelze v posledním období

hovořit, ba naopak. Největší roli ve vzrůstající ceně sadby však hraje právě loňská nižší úroda, jak již bylo uvedeno, hlavně u sadby z dovozu, která je takřka vždy dražší.

• **Na donedávna využívaná mořidla platí nyní zákaz používání. Jak se řeší zákaz insekticidních a fungicidních mořidel a desikantů v semenářství? Jaké jsou v současnosti možnosti pro moření osiv jařin, obilovin?**

Ing. Prášil: Na otázku, jak se řeší zákaz insekticidních a fungicidních mořidel a desikantů v semenářství, lze odpovědět velmi jednoduše. Velmi těžce, náhrady nejsou, přípravky na bázi bioagens jsou nespolehlivé, drahé a často je technicky nerealizovatelné jejich praktické využití v praxi. Mnohé druhy se již nemoří a následně je nutné o to více používat plošné foliární aplikace. Například zákaz insekticidního ošetřování řepky znamenal nárůst foliární aplikace 2,7krát. To je důsledek neuvážených kroků v rámci dohody Green Deal.

S dovolením bych použil jednu moudrost: »Mysleli jsme to dobře, ale výsledek se nepovedl«. Prakticky to znamená, že není možnost používání insekticidního ošetření osiva plodin, jako jsou cukrovka, mák a slunečnice a u zelenin. Moření osiva neonikotinoidy bylo zakázáno již před šesti lety a doposud není žádná adekvátní náhrada a ani žádná alternativa se v dohledné době neočekává.

U fungicidního moření je situace o něco málo lepší. Velké plodiny, jako jsou pšenice, ječmen a kukuřice, mají dostatečné portfolio fungicidních mořidel. Do mnoha dalších plodin ale nejsou registrována žádná fungicidní mořidla a seti neošetřených osiv již začíná způsobovat problémy u pěstitelů. Dalšími přípravky na ochranu rostlin důležitými pro výrobu některých osiv jsou desikanty. Zde byla již před čtyřmi lety zakázána účinná látka diquat. Doposud není žádná adekvátní náhrada. Ve spolupráci s výzkumem byly sice testovány desítky potenciálních desikantů, včetně registrovaného přípravku Kabuki. Je ale nutné říct, že žádná z testovaných kombinací nedosáhla účinnosti diquat. Podle našich informací ale víme, že v dohledné době není k registraci připravená žádná adekvátní náhrada.

Zákaz chemických přípravků pro semenářství je opravdu velkým pro-

blémem a u některých plodin se může stát, že bez včasné aplikované desikace (diquat) nebude možno většinu porostů vůbec sklídit. I tento fakt snižuje zájem zemědělské veřejnosti o výrobu osiva.

• **Při výběru odrůdy je důležitá rezistence vůči chorobám a škůdcům. Proti jakým chorobám jařin se naleznou v nabídce šlechtitelských a semenářských firem rezistentní odrůdy?**

Dr. Ing. Sedláček: V nabídce šlechtitelských a semenářských firem se naleznou rezistentní odrůdy proti některým běžným chorobám, jako jsou například padlí, plíseň šedá, stěblolam, rzi, virózy a další. Rezistence vůči chorobám a škůdcům může být kritériem při výběru odrůdy nejen při pěstování jařin. Nicméně rezistence zpravidla není absolutní, ani multispektrální, a může se snižovat v průběhu času v důsledku mutací patogenů nebo změn klimatu.

U polních plodin uvažujeme spíše než o rezistenci o míře odolnosti za určitých podmínek. Stále větší důraz je kladen na integrovanou ochranu zemědělských plodin, která cíleně kombinuje známé vlastnosti odrůd, vlivy prostředí, organizace porostů, tlak škůdců a chorob s cílenou, indikovanou aplikací přípravků na ochranu rostlin v nejmenší možné míře a s co nejmenším environmentálním dopadem.

• **Sektory šlechtění a semenářství jsou bezesporu náročné obory. Co by jim všechno mohlo pomoci, aby měly v ČR budoucnost?**

Dr. Ing. Sedláček: Šlechtění a semenářství jsou obory s velkým potenciálem pro rozvoj zemědělství a biotechnologií v ČR. Základem je velká, v mezinárodním srovnání obrovská historie a zkušenosti tuzemských šlechtitelů a semenářů.

Budoucnosti oboru by jistě pomohlo například zvýšení investic do aplikovaného výzkumu a inovací, spolupráce mezi akademickou sférou a šlechtiteli, podpora mladých odborníků a popularizace pěstování domácích odrůd mezi spotřebiteli a pěstiteli.

Také jsou důležité pravdivé informace o dovážených osivech, jejich původu a podmínkách výroby, včetně použití pesticidů, které v zájmu ochrany zdraví obyvatelstva nejsou v Evropě povolené.

Eva KOŘÍNKOVÁ SEIFERTOVÁ
spolupracovnice redakce